

УДК 305:378.4/.6

ДО ПИТАННЯ ПРО ГЕНДЕРНИЙ АУДИТ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Кравченко Оксана, доктор педагогічних наук, професор, декан факультету соціальної та психологічної освіти, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ORCID 0000-0002-9732-6546

E-mail: okskravchenko@ukr.net

Войтовська Алла, доктор філософії з соціальної роботи, викладач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ORCID 0000-0003-4960-6348

E-mail: alla.voytovskaya@gmail.com

У статті висвітлено важливість розвитку гендерної освіти. Метою є відображення об'єктивної інформації про гендерну ситуацію в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини. Розкрито роль закладів вищої освіти у формуванні людиноцентрованого середовища. Виявлено, що кожному ЗВО рекомендовано створити гендерний паспорт. Проаналізовано гендерну ситуацію на факультеті соціальної та психологічної освіти. Описано роботу та важливість різних напрямків діяльності Гендерного Центру. Перспективою для подальших досліджень є вивчення зарубіжного досвіду щодо гендерної освіти у ЗВО.

Ключові слова: гендер, освіта, заклад вищої освіти, гендерний паспорт, гендерний аудит, гендерний центр, соціальна робота, здобувачі вищої освіти.

ON THE QUESTION OF THE GENDER AUDIT OF UNIVERSITIES

Kravchenko Oksana, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Social Pedagogy and Social Work Department, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

ORCID 0000-0002-9732-6546

E-mail: okskravchenko@ukr.net

Voitovska Alla, PhD, Lecturer of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

ORCID 0000-0003-4960-6348

E-mail: alla.voytovskaya@gmail.com

The relevance of gender studies for democratic transformations in Ukraine is determined by theoretical and practical approaches, appropriate tools that allow to assess the real situation in the country, the quality of life in relation to the priority problems, needs and interests of women and men, to determine the causes and consequences of such problems for the future, and also to propose

ways out of difficult situations to ensure gender balance, social justice and sustainable development. The purpose of the article is to display objective information about the gender situation in Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychyna. One of the first tasks of the scientists of the Gender Center of Pavlo Tychyna State Pedagogical University of Uman determined the monitoring of the gender situation at the university, the result of which was the concluded «Gender Passport of the Pavlo Tychyna UDPU».

The gender audit contains objective information about the gender situation at the university, reflects the educational work carried out by the Center of the Pavel Tychyna UDPU, outlines promising research directions in this area and provides recommendations for the further implementation of the principles of gender equality and justice in the educational environment.

«Gender passport of the Pavlo Tychyna UDPU» was created with the involvement of a wide range of participants, team members who studied, acquired new knowledge and skills, noticed the manifestations and causes of gender disparity, that is, became bearers of values with a deep social meaning.

The Faculty of Social and Psychological Education is a center for the development of gender culture and education at the university.

The audit confirmed the presence of significant gender disparities. A number of seminars and trainings were held, which helped to clarify the existing gender stereotypes, as well as to determine the peculiarities of their manifestation in the current activities of universities and to assess the level of development of the principles of gender equality.

Keywords: *gender, education, institution of higher education, gender passport, gender audit, gender center, social work, students.*

Постановка проблеми. Україна приєдналась до світових демократичних процесів, одним із постулатів яких є визнання рівних прав та можливостей кожної людини. Актуальність гендерних досліджень для демократичних перетворень в Україні зумовлена теоретичними і практичними підходами, відповідним інструментарієм, що дозволяють оцінити реальну ситуацію в країні, якість життя стосовно пріоритетних проблем, потреб та інтересів, які мають жінки і чоловіки, визначити причини та наслідки таких проблем для майбутнього, а також запропонувати шляхи виходу зі складних ситуацій для забезпечення гендерного балансу, соціальної справедливості та сталого розвитку.

Верховна Рада України на засіданні 20 червня 2022 року ухвалила Закон «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами».

У тексті закону йдеться, що «Україна визнає, що метою Конвенції є захист жінок від усіх форм насильства, недопущення, кримінальне переслідування та ліквідація насильства щодо жінок та домашнього насильства, яке скоєно також проти чоловіків та дітей» [1, с. 15].

Жодне з положень Конвенції, йдеться у законі, не зобов'язує Україну вносити зміни до Сімейного кодексу чи Конституції України, інших законів щодо інститутів шлюбу, сім'ї та усиновлення

Надзвичайну роль повинна відіграти освітянська галузь, зокрема, заклади вищої освіти, які справляють великий вплив на формування молоді людини не тільки як спеціаліста, але і як особистості, і мають готувати студента до життя в усьому розмаїтті його проявів. Важливим завданням ЗВО є «демократизація» освітнього середовища, запровадження нових підходів та ініціатив у функціонуванні ЗВО, навчанні й вихованні студентської молоді на основі

загальнолюдських цінностей, якими вона керуватиметься в майбутньому як у професійній діяльності, так і в суспільному житті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджуючи гендерний аудит закладів освіти, часто вживається у значенні «комплексний підхід до питань рівності жінок та чоловіків». Проте це поняття поступово стає предметом наукового аналізу все більшої чисельності вчених, зокрема: Н. Грицяк, І. Лазар, Х. Голинська, І. Грабовська, О. Рассказова, Т. Семігіна. Вивченням гендерного простору займалися такі науковці, як О. Біленко, Н. Світайло та ін. Складність і багатогранність досліджуваної проблеми визначили мету написання нашої статті.

Мета статті – обґрунтувати доцільність здійснення гендерного паспортування закладу вищої освіти задля відображення об'єктивної інформації про гендерну ситуацію, зокрема в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини.

Виклад основного матеріалу дослідження. У 2021 році Указом Президента України від 2 червня 2021 р. № 225\2021 затверджено «Стратегію людського розвитку», оперативною ціллю якої є «подолання гендерних стереотипів та інших форм дискримінації» із завданням «формувати толерантне та недискримінаційне освітнє середовище в закладах освіти різних рівнів».

В Україні створено Всеукраїнську мережу центрів гендерної освіти. О. Безсмертна, проаналізувавши роботу центрів гендерної освіти при ЗВО України, виявила, що гендерні осередки у своїй діяльності реалізують принципи неформальної освіти.

На думку О. Кравченко, «...посилюється роль ЗВО у формуванні людиноцентрованого середовища, в якому дотримуються права і свободи всіх учасників освітнього процесу та формують світоглядні позиції як майбутніх фахівців, так і громадян щодо поваги людини незалежно від статі, стану здоров'я, етнічної приналежності, релігійних вірувань тощо» [7, с. 95].

У квітні 2016 р. в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини було створено структурний науково-дослідний підрозділ – Гендерний центр.

Одним завдань науковці Гендерного Центру Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини визначили моніторинг гендерної ситуації в університеті, результатом якого став укладений «Гендерний паспорт УДПУ імені Павла Тичини».

Адміністрація університету забезпечила необхідні умови для того, щоб це дослідження мало незалежний та неупереджений характер, тому науковці ГЦ, збираючи та обробляючи інформацію, завжди знаходили відгук та підтримку в усіх структурних підрозділах університету.

Гендерний аудит містить об'єктивну інформацію про гендерну ситуацію в університеті, відображає просвітницьку роботу, яку проводить ГЦ УДПУ імені Павла Тичини, окреслює перспективні напрямки дослідження в цій сфері та надає рекомендації для подальшого впровадження принципів гендерної рівності та справедливості в освітнє середовище.

З точки зору А.Павленка, гендерний аудит уможлиблює: «подальше вивчення, аналіз різних сфер життя університету з урахуванням гендерної складової; формування у молодого покоління фахівців/фахівчинь навичок гендерного аналізу та принципової готовності впроваджувати принципи гендерної рівності у власній професійній та управлінській діяльності; створення всередині університетів позитивного соціально-психологічного клімату та умов і можливостей для досягнення реальної гендерної рівності й чутливості; впровадження додаткового напрямку ефективної профорієнтаційної та кадрової роботи, оскільки допомагає ЗВО залучити не лише більшу кількість студентства, але й більш професійний та мотивований персонал» [8, с. 43].

«Гендерний паспорт УДПУ імені Павла Тичини» створено із залученням широкого кола учасників, членів колективу, які навчалися, набували нових знань та навичок, помічали прояви та причини гендерної диспропорції, тобто ставали носіями цінностей із глибоким соціальним змістом.

Усього в університеті станом на 2021–2022 н.р. працює 536 педагогічних працівників, із них 385 осіб – жінки, 151 особа – чоловіки [2].

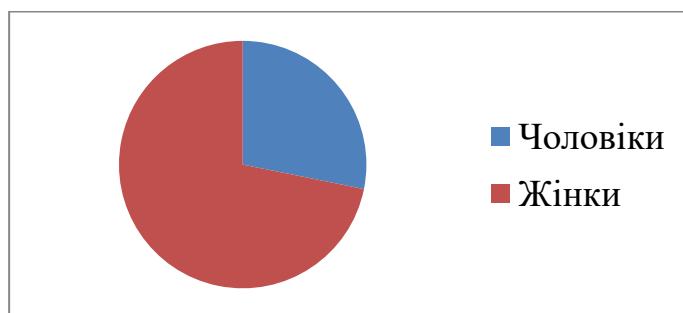

Рис.1. Дані про розподіл за статтю працюючих в університеті

Гендерна статистика, щодо адміністрації університету: ректор та 2 проректори – чоловіки, а також 3 проректори – жінки [2].

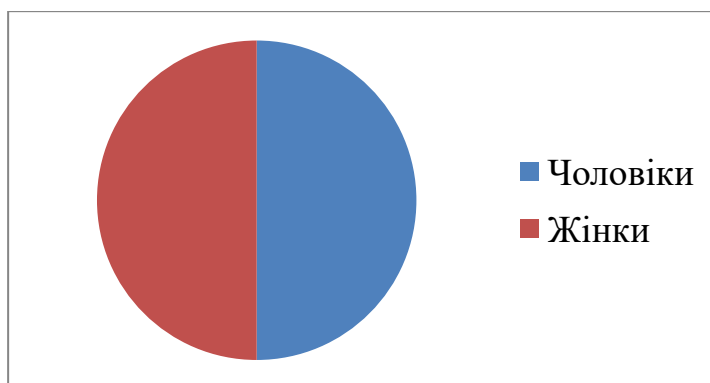

Рис.2. Дані про розподіл за статтю адміністрації університету

Усього в університеті 11 факультетів та 1 інститут, із них 5 деканів факультетів та директор інституту – чоловіки, 7 деканів – жінки [2].

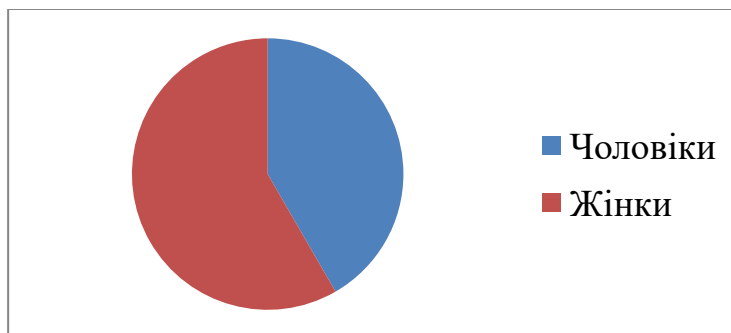

Рис.3. Дані про кількість деканів та деканес

Склад вченої ради університету: 24 особи – жінки, 19 осіб – чоловіки [2].

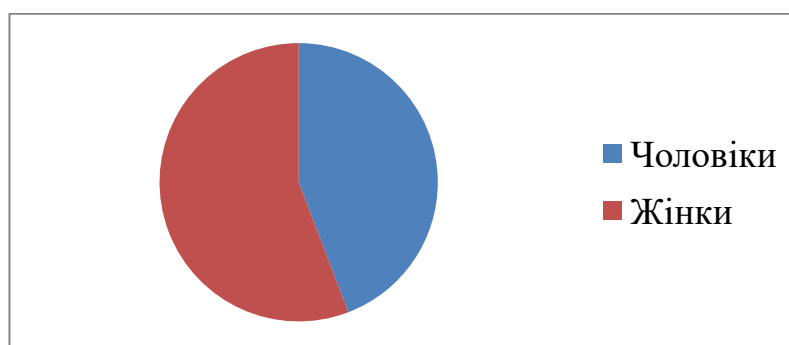

Рис. 4. Дані про склад вченої ради університету за статтю

На офіційному сайті факультету соціальної та психологічної освіти подано інформацію такого змісту: «В УДПУ імені Павла Тичини на факультеті соціальної та психологічної освіти запроваджено освітньо-наукову програму за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти зі спеціальності «231 Соціальна робота», здобувачі якої виконують дисертаційні дослідження з гендерної тематики. Здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності «231 Соціальна робота» виконали кваліфікаційні роботи на такі теми: «Підготовка майбутніх соціальних працівників до надання соціальних послуг на основі гендерно чутливого підходу», «Соціально-психологічна підготовка молоді до здорових стосунків у парі», «Сімейне насильство як соціальна проблема: профілактика та корекція», «Соціальна реклама як засіб профілактики домашнього насильства» тощо» [10, с. 48].

Факультет соціальної та психологічної освіти є осередком розвитку гендерної культури та освіти в університеті.

Усього на факультеті працює 77 педагогічних працівників, із них 67 осіб – жінки, 10 осіб – чоловіки [3].

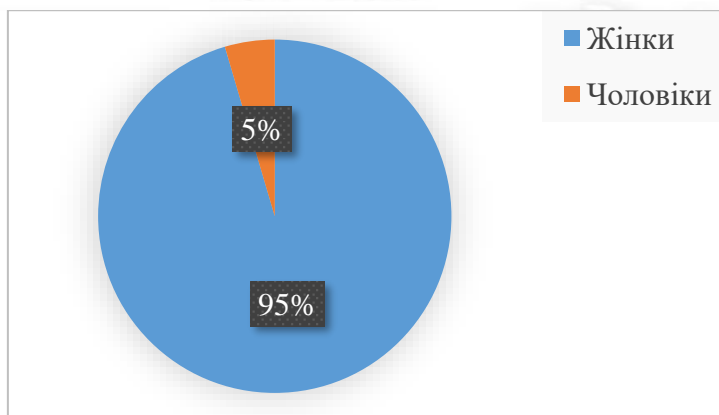

Рис.5. Дані про розподіл за статтю працюючих на факультеті

Гендерна статистика, щодо адміністрації факультету: декан, 7 заступників декана, координатор з неформальної освіти, координатор з реалізації внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти, голова профспілки факультету, методист заочного відділу – жінки, диспетчер факультету – чоловік [3].

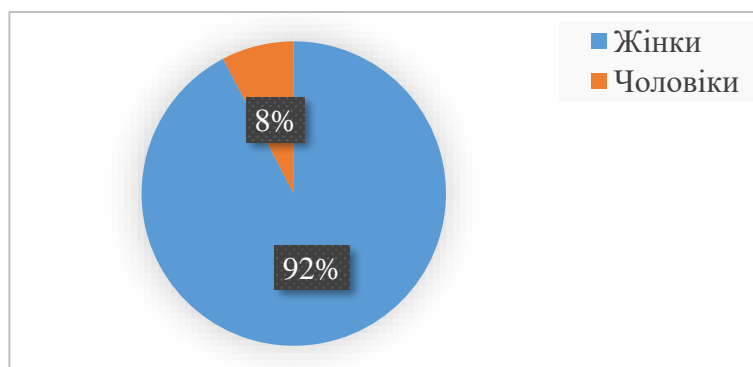

Рис.6. Дані про розподіл за статтю адміністрації факультету

Склад вченої ради факультету: 23 особи – жінки, 4 особи – чоловіки [3].

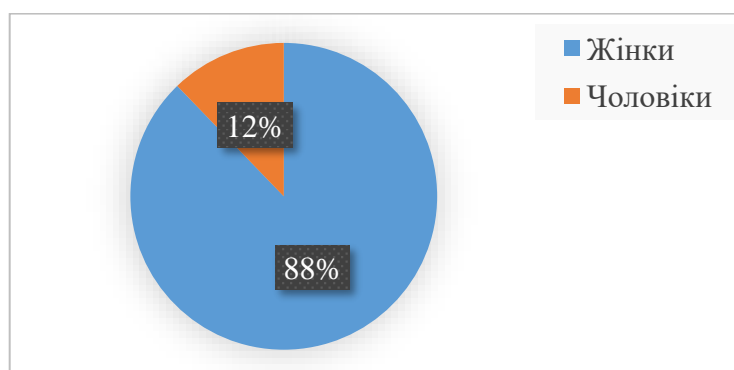

Рис. 7. Дані про склад вченої ради факультету за статтю

З'ясовано, що у ГЦ науковці проводять такі дослідження: вивчення становища жінок з сільської місцевості, розроблення і впровадження програми адаптації студенток із сільської місцевості в умовах ЗВО; вивчення стану надання соціальних послуг самотнім жінкам з дітьми на рівні громади з подальшим обґрунтуванням пропозицій для удосконалення системи соціального захисту цієї вразливої категорії громадян тощо. Залучення до проєктної діяльності здобувачів вищої освіти підсилює формування програмних результатів навчання, зокрема таких, як: «основні засади проєктного менеджменту; фінансові засади реалізації проєкту; філософія партнерства із основними стейкхолдерами; підбір кадрового ресурсу; пошук актуальних соціальних проблем гендерного спрямування та креативних шляхів їх вирішення тощо» [4, с.132].

Співробітники та волонтери Гендерного центру організували випуск щомісячної газети «Гендерний промінь» та створили сторінку на офіційному сайті факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Розглянемо розподіл контингенту здобувачів вищої освіти за гендерною ознакою на факультет соціальної та психологічної освіти [3].

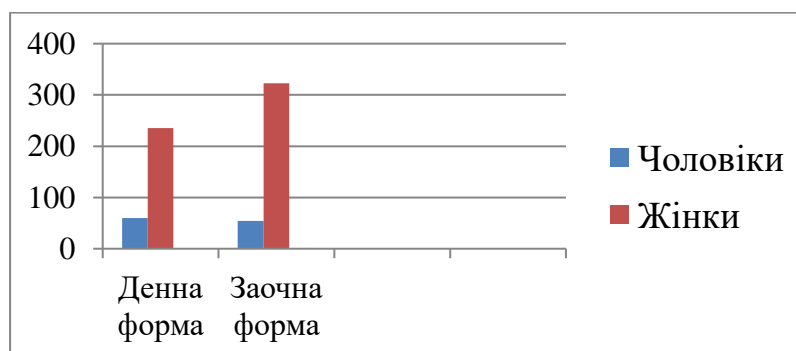

Рис. 8. Дані про розподіл за статтю контингенту здобувачів вищої освіти факультету

Т.Семигіна стверджує, що «гендерний аудит діяльності ЗВО сприяє розвитку кожного окремого університету та слугує дієвим інструментом впровадження гендерного підходу у систему вищої освіти, оскільки дає змогу виконати низку важливих завдань: сприяє навчанню, підвищенню рівня обізнаності викладацького складу, співробітників з гендерними питаннями; формує навички інтеграції гендерного принципу у політику, стратегії, програмні документи та документи щодо поточної діяльності університету; створює умови для формування відповідних компетенцій, поглядів та навичок у студентства, що є вкрай необхідним для його подальшої професійної діяльності; позитивно впливає на соціально-психологічний клімат у колективі; забезпечує об'єктивну і конкретну інформацію для активізації наукових досліджень у сфері гендеру, окреслює та формує нові напрями таких досліджень; дає змогу виявити додаткові механізми для вдосконалення менеджменту ЗВО, активного залучення жіночого потенціалу; є додатковим ресурсом ефективної профорієнтаційної та кадрової

роботи, оскільки допомагає ЗВО залучати не лише більшу кількість студентства, але й більш професійний та мотивований викладацький і технічний персонал» [6, с. 58].

Отже, гендерний аудит засвідчив наявність суттєвих гендерних диспропорцій. Було проведено низку семінарів та тренінгів, які допомогли з'ясувати наявні гендерні стереотипи, а також визначити рівень розвитку засад гендерної рівності.

Висновки дослідження. Надзвичайну роль відіграє освітянська галузь, зокрема, заклади вищої освіти, які справляють великий вплив на формування молоді людини не тільки як спеціаліста, але і як особистості, і мають готувати студента до життя в усьому розмаїтті його проявів.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми. Перспективою для подальших досліджень є вивчення зарубіжного досвіду щодо гендерної освіти у ЗВО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гендерний паспорт міста Умані : навч.-метод. довідник / Кучер Галина Михайлівна, Кравченко Оксана Олексіївна ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань : Візаві, 2021. 180 с.
2. Гендерний паспорт Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад.: О.О. Кравченко, А. І. Войтовська. Умань, 2022. 32 с.
3. Гендерний паспорт факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад.: О. О. Кравченко, А. І. Войтовська. Умань, 2022. 32 с.
4. Войтовська А. І. Гендерна соціалізація студентської молоді з особливими освітніми потребами в умовах ВНЗ : дис. ... д-ра філ. : 231. Умань, 2020. 278 с.
5. Гендерна парадигма освітнього простору. Кривий Ріг: КНУ, 2015. Вип. 1. 150 с.
6. Карагодіна О. Г., Семигіна Т. В. Гендерна освіта у підготовці соціальних працівників. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2020. 137 с.
7. Кравченко О. О. Гендерні аспекти лідерства майбутніх соціальних працівників в умовах ЗВО. *Збірник наукових праць УДПУ імені Павла Тичини*. 2020. № 1. С. 95–104.
8. Павленко А.В. Комунікаційний та просвітницький потенціал гендерного аудиту діяльності ВНЗ. *Гендерна парадигма освітнього простору*. Вип. 2. Кривий ріг, 2020. 223 с.
9. Семигіна Т. В., Ярошенко А. А. Гендерні аспекти сучасної соціальної роботи: практика й освіта. *Paradigms of the modern educational process: opportunities and challenges for society: collective scientific monograph* / ed. by B. Shneider. 1st ed. Dallas: Primedia eLaunch LLC. 2019. P. 78–86.
10. Факультет соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. URL: <https://fspo.udpu.edu.ua/%d0%bd%d0%b0%d1%83%d0%ba%d0%b0/%d0%bd%d0%b0%d1%83%d0%ba%d0%be%d0%b2%d0%be-%d0%b4%d0%be%d1%81%d0%bb%d1%96%d0%b4%d0%bd%d1%96-%d1%86%d0%b5%d0%bd%d1%82%d1%80%d0%b8-2/%d0%b3%d0%b5%d0%bd%d0%b4%d0%b5%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%b9-%d1%86%d0%b5%d0%bd%d1%82%d1%80/> (дата звернення: 8.07.2022).

REFERENCES

1. Hendernyi pasport mista Umami (2021): navch.-metod. dovidnyk / Kucher Halyna Mykhailivna, Kravchenko Oksana Oleksiivna ; MON Ukrainy, Umanskyi derzh. ped. un-t imeni Pavla Tychyny. Uman : Vizavi [in Ukrainian].
2. Hendernyi pasport Umanskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu imeni Pavla Tychyny (2022) / MON Ukrainy, Umanskyi derzh. ped. un-t imeni Pavla Tychyny ; uklad.: O. O. Kravchenko, A. I. Voitovska. Uman. [in Ukrainian].
3. Hendernyi pasport fakultetu sotsialnoi ta psykholohichnoi osvity Umanskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu imeni Pavla Tychyny (2022) / MON Ukrainy, Umanskyi derzh. ped. un-t imeni Pavla Tychyny ; uklad.: O. O. Kravchenko, A. I. Voitovska. Uman. [in Ukrainian].
4. Voitovska A. I. (2020) Henderna sotsializatsiia studentskoi molodi z osoblyvymy osvitnimy potrebamy v umovakh VNZ : dys. ... d-ra fil. : 231. Uman [in Ukrainian].
5. Henderna paradyhma osvitnoho prostoru. (2015) Kryvyi Rih: KNU, 2015. Vyp. 1.137 [in Ukrainian].
6. Karahodina O. H., Semyhina T. V. (2020) Henderna osvita u pidhotovtsi sotsialnykh pratsivnykiv. Vinnytsia: Yevropeiska naukova platforma. 25–37 [in Ukrainian].
7. Kravchenko O.O. (2020) Henderni aspekty liderstva maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv v umovakh ZVO. *Zbirnyk naukovykh prats UDPU imeni Pavla Tychyny*. № 1. 95–104 [in Ukrainian].
8. Pavlenko A.V. (2020) Komunikatsiinyi ta prosvitnytskyi potentsial hendernoho audytu diialnosti VNZ. *Henderna paradyhma osvitnoho prostoru*. Vyp. 2. Kryvyi rih. [in Ukrainian].
9. Semyhina T. V., Yaroshenko A. A. (2019) Genderni aspekty suchasnoi sotsialnoi roboty: praktyka y osvita. Paradigms of the modern educational process: opportunities and challenges for society: collective scientific monograph / ed. by B. Shneider. 1st ed. Dallas: Primedia eLaunch LLC. 78–86 [in Ukrainian].
10. Fakultet sotsialnoi ta psykholohichnoi osvity Umanskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu imeni Pavla Tychyny. URL: <https://fspo.udpu.edu.ua/%d0%bd%d0%b0%d1%83%d0%ba%d0%b0/%d0%bd%d0%b0%d1%83%d0%ba%d0%be%d0%b2%d0%be-%d0%b4%d0%be%d1%81%d0%bb%d1%96%d0%b4%d0%bd%d1%96-%d1%86%d0%b5%d0%bd%d1%82%d1%80%d0%b8-2/%d0%b3%d0%b5%d0%bd%d0%b4%d0%b5%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%b9-%d1%86%d0%b5%d0%bd%d1%82%d1%80/> (data zvernennia: 8.07.2022) [in Ukrainian].